

Az országgyűlési képviselők tájékoztatásáról*

Jurcsik Erzsébet

"... a parlamenti könyvtár célja, hogy valamely nép politikai életének, társadalmi problémáinak megértéséhez, jobb politikai berendezésének, vagy egyes kérdések jogilag való szabályozásának céljaihoz anyagot szolgáltatson, a törvényhozás, a politikai irányítás előjogait gyakorlók számára."¹

A parlamenti - szorítkozunk a felsőházinál tradicionálisan jobb képviselőháziakra - könyvtárak általában a 19. század második felében jöttek létre, indultak fejlődésnek. A második világháborút követően a differenciálódó végrehajtás a törvényhozás ellenőrzési feladatának kiszélesedését, a vizsgált területek gazdagodását, az információ iránti igény megnövekedését eredményezte. A parlamenten belül megnőtt igények kielégítésére sokhelyütt dokumentációs, tájékoztatási, kutatási, sajtófigyelő szolgálatok váltak ki a parlamenti könyvtárból, vagy jöttek létre tőle függetlenül.

A legtöbb nyugat-európai országban² ma történetileg a képviselőházi könyvtár köré szerveződött, az illető parlament működési mechanizmusától, anyagi lehetőségeitől, illetve a parlamenti könyvtárnak az adott ország könyvtári rendszerében elfoglalt további funkciója által meghatározott, tájékoztató szolgálatok együttese működik. Tapasztalataik szerint azokban az esetekben, amikben bármely oknál fogva ezek a parlamenti szolgáltatások önálló egységként a könyvtártól függetlenül tevékenykednek, jelentkezhet a kooperációra való hajlam hiánya, a kettős munkavégzés, az emberi és anyagi eszközökkel való pazarlás, az információhiány veszélye.

A parlamenti információs rendszerek skálája a par excellence Library of Congress/Coingressional Research Service-től a jól, vagy kevésbé jól épített jogi, politikai, parlamenti, nemzetközi dokumentum-gyűjteményekkel, korszerűsített szolgáltatásokkal rendelkező könyvtárakig terjed.

"Ennek a központi politikai könyvtárnak egész belső könyvtári politikáját és szolgálatának berendezését legszűkebb olvasóközönségéhez a parlament (a törvényhozó testület) tagjaihoz való viszonya határozza meg."

A képviselőkhöz való viszony alapján az Országgyűlési Könyvtár történetében³ négy periódust figyelhetünk meg.

1868-1947: szervezetileg a képviselőházhoz kapcsolódó, elsősorban az alsóházi, de 1912-től a felsőházi tagok tájékoztatását, igényeit kielégítő intézmény. Külső kutatók számára csak korlátozott mértékben volt hozzáférhető.

Állománygyarapítási stratégiáját a törvényhozás munkájának segítése vezérelte, így elsősorban a hazai és külföldi ("... mert mint példák, azokból okulnia kell

* A cikk 1990 júniusában íródott.

az egyre jobban összefüggő és egybefonódó Európában.) államtudományi, parlamenti, közgazdasági, történelmi művek beszerzésére fordítottak figyelmet.

1947-1952: fokozatosan megszűnt a képviselők könyvtárhasználatára. Annyira fölöslegessé vált az akkori országgyűlés számára, hogy két lépcsőben szervezetileg is leválasztásra került a T. Házzal:

1949-ben megszüntették az ellenőrző és tanácsadó szerepet betöltő Könyvtári Bizottságot és a házelnök irányító hatáskörét, majd

1952-ben minisztertanácsi határozattal, nyilvános közkönyvtárként, a Népművelési Minisztérium fennhatósága alá helyezték.

1952-1985: között országgyűlési és minisztertanácsi határozatok szólították föl a könyvtár főhatóságát, hogy elsősorban a jogszabálygyűjtemények hozzáférhetőségével álljon a képviselők rendelkezésére. 1975 óta maga a könyvtár is tett kísérleteket, hogy felhívja a képviselők figyelmét gyűjteményeire, speciális szolgáltatásaira. Ennek ellenére, egészen az 1985-ben, többes jelölés alapján megválasztott országgyűlésig a képviselők és az országgyűlés hivatali szervei részéről teljes közönyt tapasztaltunk. Ennek oka természetesen az országgyűlés látszatszerében, a képviselői munka súlytalanságában, a képviselőnek megválasztható személyek politikai rendszernek megfelelő kondicionáltságában keresendő. Az üléseken gyakorlatilag nem volt vita, a törvényjavaslatokat szinte egyhangúan fogadták el. Ilyen körülmények között teljesen felesleges lett volna bárkinek időt és energiát pazarolni a javaslatok érdemi elemzésére, esetleg módosító javaslatok előkészítésére.

Mint a fentiekből kitűnik 1947 és 1985 között képviselői igény nemigen jelentkezett a könyvtárban. 1985-ben, közvetlenül az új országgyűlés megalakulását követően, egy kis megélenkülés volt tapasztalható: 85-től 89 közepéig kb. évi 10 közvetlenül képviselőtől származó referenz kérdésünk volt.

Az első igazi változás akkor következett be, amikor 1988 ősze és 1989 tavasza között, az akkor ellenzékként emlegetett független képviselők, az azóta is képviselői olvasóként működő könyvtári termet vették igénybe a maguk számára rendezett tájékoztató összejövetelekhez. A meghívott előadók és független szakértők bevonásával rendezett viták olyan témakörökkel foglalkoztak, mint: a politikai rendszerváltás koncepciója, az államháztartási reform kérdései, az alkotmány reformjára és az alkotmánybírárságra vonatkozó javaslatok stb. Ezt az 5-6 alkalmat ismét csend követte, majd hirtelen, az 1989-es nyári események következtében, ugrásszerűen megnőtt a referenz kérdések, irodalomgyűjtések iránti igény. A 89/90-es ciklus végén a kérdések sok esetben nem képviselőktől, hanem a parlamenti apparátus különböző egységeitől érkeztek. Nem tisztázott, hogy ezeket csak közvetítették, vagy esetleg saját munkájuk háttereként volt rá szükségük.

Tényleges, egyértelmű változás az 1990 március/áprilisi választások után következett be: az országgyűlés megalakulása óta heti átlagban 15-20 képviselő keresi fel a könyvtárat. Sok esetben még nem konkrét kérdéssel jönnek, hanem csak ismerkedni akarnak a rendelkezésükre álló teremmel, a könyvtár anyagával, szolgáltatásával. Nem egy esetben újságot olvasva, beszélgetve vagy hozzászólásokra készülve itt töltik a hosszabb-rövidebb szüneteket.

A könyvtár jelenlegi szervezetében tulajdonképpen négy helyen csapódnak le a tájékoztatási igények:

- A hagyományos referenz szolgáltatást tájékoztató általában a faktografikus, történeti vonatkozású kérdések esetében. Ez az osztály látja el a képviselői olvasóterem felügyeletét. Munkatársai alaposan ismerik a törzsállományt, a magyar országgyűlési és törvénygyűjteményeket. Mind a négyüknek felsőfokú végzettsége van, s véletlenül egyik szakja mindegyiküknek a történelem volt.
- Információs és Dokumentációs Osztály: három főmunkatársa bölcsész, közgazdász és informatikai végzettségű. Az osztály több nyelven beszélő stábjára végzi az 1974 óta épülő világpolitikai adatbázis dokumentációs előkészítését. Ez az osztály a fő szervezője az 1989 óta működő belpolitikai számítógépes sajtófigyelésnek is. A kérdések gyakran futnak be közvetlenül hozzájuk, de az általános tájékoztatásnál felmerülő, ezeket a szolgáltatásokat igénylő kérdéseknél a két osztály sokszor együttműködik.
- Ugyanez mondható el a Jogi Osztályra is. Náluk épül a külföldi jogszabályokat és jogi szakcikkekét regisztráló, szintén számítógépes szolgáltatás, készül a magyar jogi bibliográfia, illetve állítják össze a jogi irodalomra vonatkozó eseti bibliográfiákat. Az osztályon hat felsőfokú végzettséggel rendelkező munkatárs dolgozik. Ők azok, akik a szóbeli jogi tájékoztatásban is aktívan részt vesznek.
- A nemzetközi szervezetek (ENSZ, UNESCO, ILO) és külföldi parlamenti dokumentumok különgyűjteményében jelenleg két felsőfokú végzettségű munkatárs dolgozik. Specialitásuk az ezen szervezetek, parlamentek működésével, iratanyagával, vitáival kapcsolatos tájékoztatás.

Ha ezen rövid felsorolás után áttekintjük a tájékoztatásban résztvevő kollégák felkészültségét, megállapíthatjuk, hogy legtöbbször jogi, történeti, könyvtárosi, és/vagy nyelvi diplomával rendelkezik. Arányukból következően legjobban a jogi, jogtörténeti, történeti, nemzetközi szervezetekkel kapcsolatos kérdésekre vannak felkészülve. A felkészültség színvonalát emeli, hogy ezen kollégák zöme 10-15 éve, több munkakört alaposan megismerve, dolgozik a könyvtárban.

Nyelvismeret vonatkozásában szintén elég jó a helyzet, mivel ezen kollégák 99%-a angol nyelvvizsgálással s néhányuk két, három, sőt négy nyelv ismeretével rendelkezik. Nincs viszont szociológiai, s a gyűjtőkörünktől idegen, műszaki, természettudományos képzettségű munkatársunk. Ilyen problémák felmerülésekor csak közvetítő szerepet vállalhatunk.

"... az igazi törvényhozónak állandó, soha nem szűnő éberséggel kell nemes értelemben vett politikai beállítottságú szellemiségét ápolnia s állandó táplálékkal ellátnia."

A választott törvényhozói testület tagjai szinte minden országban a legkülönbözőbb foglalkozással, hivatással, végzettséggel rendelkeznek. Ebből eredően más és más az információs igényük, tájékozódási kultúrájuk, lehetőségük.

A mai magyar országgyűlés összetétele - felsőfokú végzettséggel rendelkezik több mint 90%: 100 tanár, 77 jogász, 49 közgazdász, 19 agronómus, 40 mérnök, 32

orvos, 3 gyógyszerész, 13 állatorvos, 13 pap⁴ illetve teológus van közöttük -, kedvezően kellene, hogy hasson a könyvtárhasználatra, illetve új igényeket támaszthatna a szolgáltatások bővítésére. Minden új képviselőnek - ennek az országgyűlésnek öt olyan tagja van, aki 1949 előtt volt képviselő, s az 1985/90-es ciklus képviselői közül 14-en lettek újraválasztva - amikor megkezdí parlamenti munkáját, egy sor számára ismeretlen kérdésben kell megalapozott véleményt alkotnia, döntést hoznia. Igaz ez még abban az esetben is, ha korábban a közigazgatásban, vagy olyan közhivatali munkakörben dolgozott, ami bizonyos fokig felkészíthette a törvényhozói munkára, vagy ha a tárgyalásra kerülő kérdés szorosabban vett szakterületéhez tartozik.

Ráadásul a tömegkommunikációs eszközökön, hivatali és magán postájukon (petíciók, levelek, hirdetések), pártjukon, választókerületükön, a bizottsági munka során a kormányzati szervek különböző szintjeitől származó iratokon keresztül információs áradat borítja el őket. (Például, amíg 1985-től 1989 júniusáig kb. 150 írásos anyagot kellett feldolgozniuk, addig 1989 szeptemberétől 1990 márciusáig ennek majdnem a háromszorosát, s ez a szám, csak a szorosan vett ún. országgyűlési irományokra vonatkozik.)

A fenti forrásokból származó némely információ azonban távolról sem tekinthető elfogulatlanak, sőt esetenként megalapozottnak sem. Természetesen a kormányzati szervektől érkező anyagok is az előterjesztő, tájékoztató meggyőződésének, céljainak megfelelően készülnek. A napirendre kerülő problémák szám- és témabeli sokfélesége - pl. új határátkelők megnyitásától, büntetőjogi kérdéseken át az energiaellátás műszaki vonatkozásáig - a döntéshozatal tényleges felelőssége, fokozza a szakterületükhöz nem tartozó, vagy akár éppen azon belüli részletkérdésekre irányuló információ jelentőségét. Nem egy esetben alapvető kíváncsi lehet a válasz gyorsasága is. Mindez megnöveli a hivatásos tájékoztató intézmény, esetünkben a parlamenti könyvtár, felelősségét a képviselői tájékoztatás irányában. A könyvtárat reprezentáló személyeknek maximális tudásukkal, a hazai választási kampány durvaságai miatt fokozottan előítéletektől mentesen, saját esetleges párttagságuktól, szimpátiájuktól függetlenül, egyenlő mértékben kell segíteniük a bármelyik párt színeiben jelentkező képviselőt. Ez nem jelenti azt, hogy a könyvtárosnak ne legyen saját véleménye az illető kérdéstről, vagy a dokumentumok prezentálásakor ne kommentálja azok esetleges érdemeit, hibáit. Törekedni kell azonban, minden esetben, a megalapozott, objektív véleményalkotásra. Fontos továbbá, hogy lehetőleg a kérdező és válaszadó között közvetlen kapcsolat jöjjön létre. Ez elősegíti a kérdés pontosítását, csökkenti az irreleváns, redundáns válasz esélyét. Figyelembe kell venni azt is, hogy a rendelkezésre álló személyek közül, lehetőleg az illető szakterületen, a keresett irodalom vonatkozásában, vagy egyszerűen az adatbázis - a hagyományos katalógust is beleértve - ismeretében legtöbb tapasztalattal, gyakorlattal rendelkező kolléga/ák adja/ák meg a választ. A feltett kérdéssel kapcsolatban - a válaszadás mélységének meghatározásához - célszerű tisztázni, hogy az egy aktuális politikai eseménnyel kapcsolatos egyszerű tényre irányul-e, vagy esetleg a képviselő bizottsági munkájának, interpellációjának, indítványának háttéréül szolgál.

Ennek megfelelően a képviselői igények (angolszász parlamenti könyvtárak vizsgálata alapján) az alább felsorolt, általában együttesen jelentkező, típusokra oszthatók.

- Gyors, gyakorlatilag azonnali választ igénylő faktografikus tájékoztatás: háború előtti magyar országgyűlés ülésrendje, miniszterelnöki eskü szövege 1867-1947 között, volt-e önálló irományként, vagy kötetként kiadott kormányprogram a háború előtt, stb.
- Más gyűjteményben rendelkezésre nem álló, a parlamenti könyvtárak speciális dokumentumait igénylő: képviselői összeférhetetlenség hazai és külföldi irodalma, házszabályok, 1989 őszi alkotmánymódosítás vitája és irományai.
- Egy-egy témakör szakirodalmát ismertető írott összefoglaló, a tárgyalásra kerülő kérdés mellett vagy ellen érvelő állásfoglalás-tervezet, hivatkozási anyaggal, dokumentációval: az Országgyűlési Könyvtárban ilyen igény eddig nem jelentkezett, s ha jelentkezne, nem vagyunk ellátására felkészülve.
- Bibliográfia, egyszerű vagy annotált, egy-egy napirendi pontra vonatkozóan: munkanélküliség, abortusz, párttvények külföldön az elmúlt 20 évben, világiállítások története.
- Közvetítés más intézménytől beszerezhető válasz esetében, illetve információ beszerzése külső forrásból: a füstölgő gépjárművek ellenőrzésére indított BRFK kampány sorsa.
- Szakértői segítségnyújtás: nem vagyunk rá felkészülve. Ennek ellenére, egy ilyen eset előfordult a könyvtár gyakorlatában, amikor 1989 őszén az OVH itt tette hozzáférhetővé Bős-Nagymaros teljes tervdokumentációját, s egy héten keresztül szakértők álltak a képviselők rendelkezésére. Megjegyzem, hogy az akkori országgyűlésnek mindössze 10-15 tagja mutatott érdeklődést az anyag és a szakértői vélemények iránt.
- "Menedékhely", ahol a szünetek, az illető képviselő számára kevésbé érdekes viták ideje kényelmesen, hasznosan eltölthető: fentebb már említettem, hogy a jelenlegi országgyűlés tagjai már használták a rendelkezésükre álló termet ilyen minőségében is.

A felsorolt néhány minta is érzékelteti, hogy az eddigi aktív képviselői érdeklődés jellegzetesen kétirányú: van egy nagyon erős történeti érdeklődés a magyar parlamenti, államjogi rendszer háború előtti hagyománya iránt, s ez párosul a nyugat-európai országok gyakorlatának megismerése iránti törekvéssel.

"A fokozódó kíváncsnak annál könnyebben tudnak eleget tenni, mert a saját költségvetésüket önmaguk megállapító parlamentek, különösen ha az elnöki méltóságot könyvszerető és könyvpártoló személyiség tölti be, könnyen elő tudják teremteni a fedezetül szolgáló összegeket."

A képviselői tájékoztatás vonatkozásában is megfigyelhető az a sajátosan hazai átok, hogy az igények és a lehetőségek szinte soha nincsenek összhangban. Az Országgyűlési Könyvtár esetében ez úgy nyilvánul meg, hogy a hetvenes, és még a nyolcvanas évek vége felé is rendelkezésre állt egy viszonylag megfelelően - gyarapítási, gépesítési forrásokkal, személyi állománnyal egyaránt - ellátott könyvtár, amire a törvényhozás igényt nem tartott, rá sem hederített. Közben a könyvtár töretlenül

folytatta eredendő céljának megfelelő munkáját, felkészülve arra, hogy bármikor az érdeklődő képviselők segítségére legyen. Ma viszont, amikor a törvényhozás visszanyeri egykori jelentőségét, munkastílusát, a parlamenti munkára való felkészülés szükségessége miatt egyre többször fordulnak a könyvtárhoz. A könyvtár körülményei, munkafeltételei azonban rohamosan romlanak: az egyszerű napi munka, a meglévő szolgáltatások (a gyarapítás nehézségeiről, a személyi állomány csökkenéséről nem is beszélve), ellátása, szinten tartása is súlyos gondot okoz, nem hogy fejlesztésen lehetne gondolkodni. Ahhoz, hogy az Országgyűlési Könyvtár meg tudjon felelni a megújuló és nagy felelősséggel járó követelményeknek, feltétlenül a feltételek javítására lenne szükség.

Ennek a törvényhozásnak, amelynek már csak "tudós" volta miatt is értékelnie kellene az információval való ellátottság lehetőségét és minőségét, illene figyelmet fordítania nem csak az Országgyűlési Könyvtár de a nemzeti értékeket őrző és szolgáló, hasonló gondokkal küzdő többi gyűjteményre is.

Ma csak reménykedni tudunk abban, hogy

"... mindaddig lesz minden kultúrállamon belül hivatása tudatában munkálkodó könyvtár, amíg egy nép politikai sorsáról maga akar gondoskodni és ehhez a művéhez fel akarja használni az emberi tudást is."

Irodalom

1. Az idézetek TRÓCSÁNYI Györgynek, a könyvtár egykori igazgatójának: Parlamenti Könyvtárak. (Bp. 1937.) című művéből származnak.
2. Legislative libraries and developing countries. Ed. Dermot Englefield. 1986, U.S. Gov. Print. Off. Washington. 34 p.
BARKER, Anthony - RUSH Michael: The member of parliament and his information. 1970, Allen & Unwin Ltd. London. 443 p.
LAUNDY Philip: Parliamentary librarianship. 1981, Lib. Ass. London, 154 p.
3. OK történetéről részletesen ld. JÓNÁS Károly: Az Országgyűlési Könyvtárról = Országközi Hírek, 1987/2-3.sz.; A képviselői tájékoztatás és az Országgyűlési Könyvtár = Könyvtáros, 1988/2.sz.
4. Magyar Hírlap, 1990. máj. 2.